

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОГРАМНИХ ЗАСАД ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ СХІДНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Наприкінці 2017 р. Кабінетом Міністрів України було затверджено *Державну цільову програму відновлення та розбудови миру в східних регіонах України (далі Програма)*, розроблену Міністерством з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України [4; 8]. Міністерство працювало над документом, починаючи з осені 2016 року, коли розпорядженням Кабінету Міністрів України було схвалено Концепцію цієї програми [5; 9].

Прийняття Програми є вкрай актуальним і своєчасним, оскільки має сприяти формуванню комплексного бачення шляхів економічного та соціального відновлення Донецької та Луганської областей і позитивно вплинути на якість координування зусиль державного управління щодо вирішення проблем розвитку цих регіонів з урахуванням середньострокових потреб. Це є особливо важливим в умовах необхідності подолання дефіциту підходів до формування напрямів економічного відновлення регіонів сходу України, постраждалих від бойових дій, що походить із зосередженості на терміновому вирішенні короткострокових завдань.

Ураховуючи значущість та складність завдання з відновлення та розбудови миру у східних регіонах України, останнім часом набуло значного розвитку також теоретичне обґрунтування його вирішення. Так, вагомими є напрацювання в контексті вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб (ВПО), у межах яких здійснюються: дослідження проблем соціально-економічної інтеграції ВПО в приймаючих громадах [12], оцінка масштабів вимушеного переселення та визначаються виклики для України, що походять з цього явища [6], розробляються правові засади формування умов захисту прав і свобод ВПО [3].

На підставі аналізу проблем економічного та соціального розвитку Донбасу, наслідків воєнного конфлікту і перспектив його вирішення здійснюються спроби визначення пріоритетів відновлення соціально-економічного потенціалу Донбасу [2; 3; 11]. Ураховуючи важливість формування стратегічного бачення вирішення вищезгаданих проблем, останнім часом набули поширення роботи, які стосуються питань розробки стратегії відновлення Донбасу як складової державної політики України [1].

Значущими є напрацювання наукового колективу Інституту економіки промисловості НАН України, яким розроблено концептуальні підходи до формування умов і можливостей відновлення та

розбудови миру на сході України, визначено цільові орієнтири і принципи реалізації Концепції відновлення та розбудови миру у східних регіонах України [3], а зміст Концепції державної цільової Програми з відновлення та розбудови миру у східних регіонах України розглядається з позиції системного підходу, на підставах урахування інтересів цих регіонів України, а також проблем їх розвитку та причин виникнення [10].

Втім поза межами наукових досліджень залишається оцінка сильних та слабких сторін Програми як базового документу, на засадах якого й буде відбуватися процес відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, зокрема за напрямом економічного відновлення. Таким чином, **метою статті** є оцінка та надання пропозицій з удосконалення Державної цільової програми у частині «Економічне відновлення».

Отже, дієвість Програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України критично залежить від коректності її змістовного наповнення – переліків заходів та завдань, системність та комплексність реалізації яких сприяли б усуненню структурних деформацій регіональних економік та вад державного управління, кардинальному вирішенню базисних соціально-економічних проблем Донецької та Луганської областей, обумовлених або посилені збройним протистоянням на їхніх територіях.

У цілому, за формальними ознаками, структурою та змістовним наповненням розділів Програма відповідає вимогам затвердженого Кабінетом Міністрів України Порядку розроблення та виконання державних цільових програм [7]. Текстуально у Програмі декларовано необхідність модернізації всіх аспектів життєдіяльності східних регіонів України, які прямо постраждали від конфлікту, та регіонів, що з ними межують, розвиток яких також зазнав негативного впливу внаслідок збройного конфлікту. Вказується, що в основу Програми закладено комплексний підхід до вирішення проблеми відновлення та розбудови миру у Донецькій, Луганській, Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях, економіка яких, переважним чином, має старопромисловий характер.

Орієнтиром визначених у Програмі шляхів відновлення та розбудови миру є висновки експертів ООН, ЄС та Світового банку. Зокрема, щодо трьох стратегічних цілей відновлення та розбудови миру в східних регіонах України, викладених у Звіті щодо

оцінки шляхів відновлення та розбудови миру 2015 року [13]:

- відновлення критичної інфраструктури та ключових соціальних послуг;
- економічне відновлення;
- зміцнення соціальної стійкості, розбудови миру та громадської безпеки.

Проте напрями та завдання Звіту враховані у Програмі формально та поверхово. Так, саме в Звіті зазначена необхідність не простого відновлення існуючої економічної структури, а її реконструкції. Разом з тим підкреслено, що викладені напрями економічного відновлення розраховано на *короткострокову* перспективу та спрямовані лише на швидке досягнення економічного ефекту для одержання засобів існування населенням регіонів, постраждалих від бойових дій. Звідси – обмежений характер рекомендацій міжнародних експертів, які лише закладають початковий базис подальших напрацювань з відбудови економічної системи Донецької та Луганської областей та потребують покращення та вдосконалення в середньостроковій перспективі. Навіть не враховано рекомендацій щодо необхідності коригування напрямів з відновлення та розбудови миру у майбутньому, викладених у самому ж Звіті. Це, передусім, стосується напряму «Економічне відновлення», оскільки саме він має поточний та перспективний аспекти. Тож зазначений підхід до побудови заходів Програми обумовлює обмежене бачення сутності економічного відновлення та не забезпечує його спрямованості на урахування необхідності змін економічної структури. Проте саме обмежене визначення стратегічної перспективи є суттєвим недоліком Програми, термін дії якої розраховано до 2020 року.

Згідно тексту, Програма передбачає створення умов для економічного відновлення регіонів шляхом: розвитку спроможності до управління економічним розвитком на місцях, надання підтримки малому і середньому бізнесу та розширення доступу до фінансових послуг, а також здійснення структурних змін в економіці східних регіонів України; забезпечення розвитку промисловості, будівництва, сільського господарства та інших сфер економічної діяльності на засадах інноваційного розвитку та переведення їх на сучасні технологічні платформи; створення нових, насамперед високотехнологічних робочих місць та підвищення рівня зайнятості населення, зростання доходів та забезпечення розширеного відтворення людського потенціалу. Проте змістовному наповненню кожного з напрямів економічного відновлення притаманні суттєві вади, причиною яких чи не в першу чергу є недосконалість концептуальної розробленості самої програми, відсутність стратегічного бачення економічного відновлення і планування змін в економічній структурі та промислової модернізації східних регіонів, неврахування необхідності забезпечення системного підходу до процесу економічного відновлення.

В Програмі зовсім не міститься відповіді на питання щодо *спрямованості* структурної модернізації економік Донецької та Луганської областей. За межами документу залишилися навіть ті завдання та заходи з модернізації стратегічних галузей економіки регіонів на інноваційній основі та створення інноваційних робочих місць та нових галузей на новій ресурсній базі, які було викладено у проекті, що виносився на обговорення. Бачення структурних змін обмежується у Програмі лише контекстом перереформування економічної структури *за розмірами суб'єктів господарювання* (за рахунок зростання мікро-, малого і середнього бізнесу). Між тим, годі знайти програмні положення щодо вкрай важливих для регіону структурних змін якісних економічних характеристик: диверсифікації економічної діяльності, товарної структури експорту тощо – низки важливих економічних характеристик, що відбивають якість структурних перетворень.

Привертає увагу відсутність у Програмі завдань формування ресурсної бази економічного відновлення, а також створення потенціалу ендогенного розвитку східних областей у майбутньому. Певною мірою їх планується реалізувати через заходи щодо оцінки економічного потенціалу, визначення найперспективніших напрямів розвитку бізнесу у східних регіонах, визначення механізму участі приватного сектору у відновленні зруйнованої інфраструктури, які у затвердженому документі не вдало згруповано у межах завдання з оцінки конкурентоспроможності постраждалих регіонів. Між тим, у разі переформулювання цього завдання та суттєвого розширення заходів, на їхній основі саме й можна було б визначити стратегічне бачення економічного відновлення, стратегічні риси та межі структурної перебудови, модернізації економіки, розвитку промисловості на неоіндустріальній основі, які повинні бути реалізовані при вирішенні завдань напрямку «Розвиток промисловості, будівництва, сільського господарства та інших сфер економічної діяльності на засадах інноваційного розвитку з використанням сучасних технологічних платформ».

Натомість цей напрям взагалі обмежується єдиним завданням – стимулювання експортної діяльності підприємств Донецької та Луганської областей. Причому – виключно через організацію виставок, конференцій, бізнес-місій в інших регіонах України, на яких підприємства Донецької та Луганської областей мали б можливість представити свою продукцію. Увага, приділена в програмі експортостимулюванню, напевне недостатня для регіонів, обсяги експорту яких у кризовий період (2016 до 2013 рік) зменшилися у 4 рази для Донецької та 8 разів – Луганської областей. Навіть після цього незмінним у товарній структурі експорту обох областей залишається домінування сировини та продукції з низьким рівнем переробки. Тож завдання щодо стимулювання експортної діяльності підприємств Донецької

та Луганської областей мають полягати у заохоченні модернізації структури експорту, досягненні її географічної та товарної диверсифікації, збільшенні частки товарів з високим рівнем доданої вартості, оптимізації витрат експортерів традиційної продукції та підвищенні її технологічного рівня. Такі заходи, навіть не знижуючи частки експорту у загальному обсязі виробництва, спроможні знизити чутливість експортної діяльності до коливань кон'юнктури завдяки диверсифікації ризиків та посиленню спроможності виробників протистояти посиленню конкурентного тиску, компенсувати втрати на традиційних експортних ринках.

До того ж реалізація завдань розвитку промисловості лише в контексті стимулювання експортної діяльності є проявом крайньої обмеженості підходів та ще раз свідчить про відсутність концептуального бачення процесу і результату відновлення східних регіонів України. Враховуючи специфічний характер проблем Донецької та Луганської областей, що походять з природи їх старопромиислового розвитку, та деструктивний вплив наслідків збройного протистояння, що посилює ці проблеми, при формуванні завдань та заходів за напрямом «Економічне відновлення» за основу слід було б взяти підхід до відновлення економіки, який ґрунтується на стратегічному баченні економічних перетворень і розвитку регіонів на засадах структурної перебудови.

Під економічним відновленням Донецької та Луганської областей слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на оновлення конкурентоспроможності територій областей, підконтрольних українській владі, на інноваційних засадах та підвищення на цій підставі рівня життя населення. Саме таке розуміння економічного відновлення сприяло б впровадженню рекомендацій експертів ЄС, ООН та Світового банку, викладених у Звіті з оцінки шляхів відновлення та розбудови миру щодо забезпечення відновлення економічної структури регіонів, її покращення та вдосконалення. Очевидні втрати промислового, економічного та природного потенціалу східних регіонів України призвели до значного переформатування виробничих сил регіонів та спочатку потребують визначення спроможності «базових» галузей Донецької та Луганської областей до функціонування в нових економічних та політичних умовах, оцінки стратегічного значення цих галузей в таких умовах. А створення нових галузей на наявній ресурсній базі вимагає, перш за все, оцінки ресурсної бази для становлення та розвитку нових видів економічної діяльності в старопромислових регіонах.

Нову, вимушену конфігурацію ресурсів (матеріальних, природних, людських, соціальних), яка сформувалася на підконтрольній українській владі території, варто розглядати як *потенціал* для структурної трансформації економіки регіонів, стимул переформатування територіального простору, утво-

рення нових центрів регіонального розвитку та переходу до інклюзивної моделі розвитку.

Характерними для Програми є безсистемність та незрозуміла логіка групування заходів за напрямом «Подолання інформаційних бар'єрів для підтримки малого та середнього підприємництва». Можливо, доцільно було б цей напрям взагалі викласти як одне з завдань напряму «Надання підтримки мікро-, малому і середньому бізнесу та розширення доступу до фінансових послуг». А іншу частину завдань та відповідних заходів цього напрямку, а саме завдання: «Підвищення рівня поінформованості населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, про програми/проекти, спрямовані на розвиток малого та середнього підприємництва»; «Стимулювання відновлення та розвитку приватного сектору в регіонах, що постраждали внаслідок збройного конфлікту»; «Створення умов для залучення сільського населення до підприємницької діяльності та надання послуг у сільській місцевості» – здійснювати за напрямом «Створення умов для підвищення рівня зайнятості населення». У проекті Програми завдання було згруповано саме за цим принципом, проте в прийнятому документі – цю логіку втрачено.

Перенесення акцентів управління територіальним розвитком на місцевий рівень, яке відбувається у межах загальноєвропейських тенденцій регіонального управління, посилює роль та відповідальність територіальних громад за економічне відновлення постраждалих від збройного конфлікту територій та якість їх економічного розвитку в перспективі. В контексті не завершених ще в Україні процесів децентралізації та нерозвиненості культури економічного самоврядування питання особливостей децентралізації на постраждалих від конфлікту територіях потребувало б особливої уваги реалізації в Програмі завдань, спрямованих на розвиток *спроможності* у сфері місцевого економічного планування як основи ефективного управління місцевим розвитком.

Виконання таких завдань спрямовується на реалізацію реформи децентралізації через посилення навичок використання сучасних інструментів оцінки стану регіонів, діагностування проблем їх розвитку та стратегічного економічного планування розвитку територій. Управлінська спроможність громад закладає основу якості управлінських рішень щодо економічного відновлення та подальшого розвитку східних регіонів України.

Економічне планування – це чітко визначений алгоритм, який передбачає організаційно-підготовчу діяльність; дослідження середовища та економічний аналіз; побудову стратегії, плану дій, вибір пріоритетів, формування бачення економічного розвитку тощо. На спроможність органів місцевої влади та самоврядування здійснювати цей процес якісно та ефективно впливають інституційне середовище, внутрішні (матеріальні, фінансові, людські,

інтелектуальні) та зовнішні (технічна підтримка, фінансова допомога тощо) ресурси. Проте більшість сформульованих у Програмі для реалізації цього напрямку завдань взагалі не стосуються вищезгаданого. Це – оцінка конкурентоспроможності постраждалих регіонів; (чому) забезпечення належного рівня біологічної безпеки відповідно до міжнародних вимог та відновлення інфраструктури зрощувальних систем Донецької та Луганської областей. Самі собою ці дії, звісно, важливі, та за структурою документу та логікою вирішення їх доцільно було б віднести до інших розділів та напрямів.

Серед усіх визначених у Програмі заходів на посилення спроможності у сфері місцевого економічного планування фактично зможуть вплинути лише передбачені у межах завдання «Прискорення економічного зростання шляхом посилення потенціалу територіальних громад». Вони полягають у сприянні покращенню якості управлінського персоналу (проведення навчальних заходів (курсів, семінарів тощо) місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері стратегічного планування соціально-економічного розвитку та програмно-цільового бюджетування на рівні місцевих бюджетів) та якості управління внутрішніми та зовнішніми ресурсами (надання методичної допомоги територіальним громадам у підготовці програм та проектів розвитку, у тому числі за рахунок коштів міжнародної технічної допомоги; проведення заходів у рамках інформаційно-просвітницької кампанії для ефективного використання коштів міжнародних фінансових організацій та міжнародної технічної допомоги на рівні місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування). Незважаючи на невідале формулювання завдання, яке не відбиває ані сутності, ні змісту програмних заходів, реалізація останніх позитивно впливатиме на спроможність місцевих органів влади та органів самоврядування щодо вирішення завдань економічного відновлення регіонів, постраждалих під час російської агресії.

Утім, серед завдань та заходів цього напрямку все одно бракує тих, що у сучасному європейському економічному просторі відіграють визначальну роль формування якісного інституційного середовища. Тож напрям з розвитку спроможності у сфері місцевого економічного планування обов'язково треба посилювати завданнями та заходами, спроможними нівелювати цей недолік, через створення та забезпечення діяльності Дорадчих комітетів з місцевого економічного розвитку; підписання Меморандумів про співпрацю з містами-партнерами, між Агенціями регіонального розвитку областей тощо.

Висновки та рекомендації. Отже, ухвалена програма не відповідає рівню стратегічних викликів, які стоять у сфері відновлення та розбудови миру у східних регіонах України, і є скоріше форма-

льно-механістичним набором заходів, які Міністерству вдалося зібрати в рамках діючих бюрократичних механізмів.

Крім того, Програма за напрямом «Економічне відновлення» потребує суттєвого доповнення обсягу завдань та заходів щодо економічного відновлення Донецької та Луганської областей на коротко- та середньострокову перспективу. Це дозволило б уникнути можливого фрагментарного розв'язання поточних проблем східних регіонів України (зокрема Донецької та Луганської областей) без урахування необхідності забезпечення системного підходу до процесу їх економічного відновлення.

Ураховуючи першочергову необхідність вирішення нагальних соціально-економічних проблем областей, обумовлених бойовими діями, пропонується весь комплекс заходів за напрямом «Відновлення економіки» здійснювати у два етапи:

Етап I. «Стабілізація соціально-економічної ситуації»

Завдання. Відновлення економіки, спрямоване на стабілізацію соціально-економічної ситуації та на забезпечення зайнятості в короткостроковій перспективі:

оцінити можливості «базових» галузей до функціонування в нових політичних та економічних умовах з урахуванням можливостей збереження або формування нових міжгалузевих господарських зв'язків;

визначити сфери економічної діяльності Донецької та Луганської областей, пріоритетні для відновлення;

встановити галузі (підприємства), що мають стратегічне значення для економіки України в цілому;

забезпечити перепрофілювання або закриття нерентабельних виробництв та виробництв, які не підлягають відбудові; заохочувати модернізацію вцілілих рентабельних виробництв;

визначити нові центри промисловості, що сформувалися внаслідок окупації частини території Донецької та Луганської областей;

розробити регіональні програми адаптації економік Донецької та Луганської областей до нових економічних та політичних умов, які включатимуть заходи щодо нівелювання наслідків та викликів гібридної війни на місцевому рівні та забезпечать відновлення роботи промислових підприємств базових галузей економіки Донецької та Луганської областей;

забезпечити зміну (або введення страхувальних) ланцюгів постачання сировини, спрямовану на усунення затримки або повного блокування постачання сировини з РФ; забезпечити диверсифікацію постачання сировини; стимулювати створення міжрегіональних промислових кластерів для перебудови системи господарювання в регіонах, в яких відбулося порушення господарських зв'язків;

забезпечити реконструкцію та розбудову з удосконаленням об'єктів транспортної інфраструктури, розбудову нових магістральних транспортних мереж, що забезпечать швидкий доступ до основних промислових центрів, сформованих в нових політичних та економічних умовах;

створити умови щодо активізації потенціалу значущих підприємств базових галузей, що залишились на території, підконтрольній українській владі, та мають потенціал;

розробити комплекс стимулюючих заходів для активізації економічного розвитку;

розробити програму модернізації структури експорту, орієнтовану, передусім, на її товарну диверсифікацію, збільшення частки товарів з високим рівнем доданої вартості;

розробити та забезпечити реалізацію програми підтримки експортного потенціалу металоспоживаючих підприємств Донецької та Луганської областей – заводів, що випускають сталеві конструкції, обладнання та техніку тощо – з орієнтацією на потреби відбудови інфраструктурних об'єктів регіонів.

Завдання. Розширення перспектив залучення до продуктивної економічної діяльності населення територій Донецької та Луганської областей, постраждалих від бойових дій:

забезпечити відновлення та відбудову за підвищеними стандартами об'єктів соціальної інфраструктури, житлового фонду та систем життєзабезпечення, пошкоджених під час бойових дій;

стимулювати розвиток малого та середнього бізнесу;

забезпечити підтримку самозайнятості в сільському господарстві, у сфері послуг та торгівлі;

сприяти отриманню кредитних ліній та грантів від міжнародних фінансових інститутів на відновлення бізнесу;

забезпечити організацію громадських робіт.

Етап II. «Зміна структури економіки Донецької та Луганської областей на інноваційну»

Завдання. Формування умов для ефективної диверсифікації економіки Донецької та Луганської областей:

забезпечити розробку стратегічного бачення розвитку Донецької та Луганської областей на інноваційній основі;

створити умови заохочення підвищення технологічного рівня традиційної продукції базових галузей; стимулювати подолання технологічного відставання, створення нового промислового укладу Донецької та Луганської областей з урахуванням потреб розвитку України в європейському просторі;

розробити стратегії підвищення привабливості територій Донецької та Луганської областей для розвитку можливостей становлення нових видів економічної діяльності.

Завдання. Запровадження послідовних структурних змін, спрямованих на структурне оновлення економіки Донецької та Луганської областей на підставі диверсифікації та з урахуванням світових тенденцій розвитку старопромислових регіонів на принципах ресурсоефективності та екологізації індустріальних галузей:

стимулювати підвищення рівня конкурентоспроможності регіональної економіки на засадах стратегічного бачення оптимізації і диверсифікації структури економіки регіонів, забезпечення ефективної «смарт»-спеціалізації регіонів з підвищенням якості використання власного ресурсного потенціалу;

розробити комплекс заходів щодо розширення видів економічної діяльності, спрямованих на забезпечення зростання доданої вартості товару, що виробляється в нових або модернізованих секторах економіки Донецької та Луганської областей;

створити програму стимулювання розвитку високотехнологічного виробництва в Україні та забезпечити задіяність в них Донецької та Луганської областей;

розробити та забезпечити реалізацію програм підтримки розвитку економічного потенціалу споживачів високотехнологічних видів металопродукції.

Література

1. Беззубко Л.В., Беззубко Б.І. Розробка стратегії відновлення Донбасу як складник державної політики України. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2017. Вип. 1(17). С. 1-10.
2. **Відродження** Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики / [Лібанова Е. М., Амоша О. І., Вишневський В. П. та ін.]; Національна академія наук України. Київ, 2015. 168 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2015/10/Стратегія-Відновлення-Донбасу-16.10.pdf>.
3. **Внутрішньо** переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 448 с.
4. **Державна** цільова Програма відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1071[Електроний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF>.
5. **Концепція** Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 р. № 892-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80>.
6. **Лібанова Е. М.** Вимушене переселення з Донбасу: масштаби та виклики для України (за матеріалами наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 8 жовтня 2014 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2014. № 12. С. 15-24.
7. **Порядок**

розроблення та виконання державних цільових програм: Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 р. № 106. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF>. 8. **Про** затвердження Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України: Постанова Кабінету України від 13 грудня 2017 р. № 1071. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1071-2017-%D0%BF>. 9. **Про** схвалення Концепції Державної цільової програми відновлення та розбудови миру в східних регіонах України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/892-2016-%D1%80>. 10. **Проект** Концепції державної цільової Програми з відновлення та розбудови миру у східних регіонах України / О.І. Амоша, О.Ф. Новікова, В.П. Антонюк, В.І. Ляшенко, Ю.С. Залозна, Л.М. Логачова, О.В. Панькова, О.Ю. Касперович, О.В. Іщенко. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 1 (43). С. 4-15. 11. **Промисловість** Донецької та Луганської областей: проблеми подальшого функціонування та відновлення: наук.-аналіт. доп. / О.І. Амоша, І.П. Булеєв, Н.Ю. Брюховецька та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2016. 152 с. 12. **Смаль В., Позняк О.** Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах. За матеріалами Вінницької, Запорізької, Івано-Франківської та Полтавської областей. Київ, 2016. 93 с. 13. **Україна.** Оцінка відновлення та розбудови миру. Аналіз впливу кризи та потреб на східній Україні. – Березень 2015. URL: <http://s3.documentcloud.org/documents/1672172/report-rpa-ua-final-1-original.pdf>.

Снігова О. Ю. Щодо удосконалення програмних засад відновлення економіки східних регіонів України

Проаналізовано Державну цільову програму відновлення та розбудови миру в східних регіонах України за напрямом «Економічне відновлення». Надано пропозиції з удосконалення його змістов-

ного наповнення. Підкреслено необхідність урахування особливостей Донецької та Луганської областей, що походять з характеру їх старопромислового розвитку та посилюються наслідками гібридної війни.

Ключові слова: Державна цільова програма, відновлення та розбудова миру; східні регіони України, економічне відновлення.

Снеговая Е. Ю. О совершенствовании программных подходов к восстановлению экономики восточных регионов Украины

Проанализирована Государственная целевая программа восстановления и развития мира в восточных регионах Украины по направлению «Экономическое восстановление». Даны предложения по усовершенствованию. Подчеркнута необходимость учета особенностей Донецкой и Луганской областей, обусловленных характером их старопромышленного развития и усиливающимися последствиями гибридной войны.

Ключевые слова: Государственная целевая программа, восстановление и укрепление мира; восточные регионы Украины, экономическое восстановление.

Snihova O. Improving the program-based approaches to the recovery of the economies of the Eastern regions of Ukraine

The State program of rehabilitation and peace building in Eastern Ukraine has been analyzed at the strategic component “Economic recovery”. The proposals on its improvements have been supplied. The necessity has been stressed on to consider the specific features of Donetsk and Lugansk regions, conditioned by its old-industrial development and increasing consequences of hybrid war.

Keywords: State program, Peace recovery and peace building, Eastern Ukraine, Economic recovery.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2018

Прийнято до друку 11.09.2018